

POSKYTOVÁNÍ NÁHRAD ZA ZTRÁTY SPOJENÉ S VÝSKYTEM BOVINNÍ SPONGIFORMNÍ ENCEFALOPATIE V ČESKÉ REPUBLICE

R. Pospíšil, Z. Pospíšil

Došlo: 27. prosince 2007

Abstract

POSPÍŠIL, R., POSPÍŠIL, Z.: *Compensations for the losses caused by bovine spongiform encephalopathy in the Czech Republic*. Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun., 2008, LVI, No. 3, pp. 157–164

Since 2001 when the first case of bovine spongiform encephalopathy (BSE) was identified in the Czech Republic, a total of 27 infected cows have been detected. A single outbreak of BSE in 2007 confirms that, in the Czech Republic, the disease incidence has a decreasing trend, which is in agreement with the situation in other EU countries. In order to control the disease and in the interests of human health protection, the killing of infected animals and related cohorts (groups of potentially infected animals), as well as elimination of specified risk material (SRM) were commenced. To reduce the negative impact of these measures on agricultural production it was possible, on the basis of the Veterinary Act No. 166/1999, to compensate the relevant costs to the farmers involved; these were covered by the Ministry of Finance of the Czech Republic from the budgetary chapter „General Treasury Administration“. Between the outbreak in 2001 and 2007, a total of 1 181 296 cows were examined and, based on the finding of 27 BSE-positive animals, 3 994 cows were subsequently slaughtered. BSE examination, killing and decontamination costs amounted to 18.9 million CZK, compensation costs for killed animals reached almost 163.9 million CZK and compensation for unaccomplished production accounted for over 13.6 million CZK. Together with other additional costs, the total financial compensations paid out during the period of BSE presence were almost 197 million CZK. The findings of this study are discussed and compared with rather sparse information available on the costs related to BSE abroad. The available data suggests that the compensations for BSE-related costs paid to farmers in the Czech Republic were proportional to those in the European Union, USA or Canada.

bovine spongiform encephalopathy, infectious disease, cattle, costs, financial compensation, financial law

V České republice byl první případ boviní spongiformní encefalopatie (BSE) zaznamenán v polovině roku 2001 v Dušejově v okrese Jihlava. Do 31. 10. 2007 bylo v České republice od 1. února 2001 vyšetřeno 1 181 296 kusů skotu, přičemž pozitivních bylo celkem 27 kusů (duben, 2007). V roce 2001 to byly celkem dva případy, v roce 2002 rovněž dva případy, v roce 2003 už čtyři případy, v roce 2004 sedm případů, v roce 2005 nejvíce, osm případů a až v roce 2006 byl zaznamenán pokles, tedy tři pozitivní případy BSE. Poslední případ BSE byl zaznamenán v září 2007 a jde zatím o jediný případ BSE v tomto roce (Saksún, 2007).

Z dosavadních 27 případů BSE bylo jedenáct případů zjištěno z monitoringu na normálních jatcích,

devět případů na nutné porážce, šest případů z uhybnulých zvířat a jeden případ u utraceného zvířete (v kohortě). Průměrný počet případů BSE v uplynulých šesti letech byl 4,33 kusů za rok a průměrný věk pozitivního kusu krávy činil 67 měsíců. Nejčetnější výskyt BSE v uplynulých šesti letech byl ve Středočeském a Pardubickém kraji (pět kusů), dále v kraji Vysočina, Jihočeském a Libereckém kraji (shodně čtyři kusy), v Jihomoravském kraji dva kusy a v Královéhradeckém, Zlínském a Moravskoslezském kraji (shodně jeden kus). Ostatní kraje (Olomoucký, Karlovarský, Plzeňský, Ústecký a Hlavní město Praha) jsou dosud bez pozitivního nálezu BSE (Meloun, 2007).

Veterinární monitoring potvrdil i často diskutovanou nutnost utrácení celých kohort zvířat pro co největší možný záchyt BSE. Kohortami se rozumí všechna zvířata společně krmená s pozitivním zvířetem v prvním roce života, tzv. výživová kohorta a zvířata o rok mladší a o rok starší než pozitivní kráva a její potomstvo, tzv. věková kohorta. Po výskytu 22. případu BSE byl totiž ve vybrané kohortě 34 kusů krav zjištěn i 23. případ (Duben, 2007). Průměrná velikost utracené kohorty byla 161 kusů krav (nejmenší kohorta čtyři kusy, největší 875 kusů). V důsledku dosud uzavřených 26 pozitivních nálezů BSE bylo v České republice celkem utraceno 3 994 kusů.

V rámci Společné zemědělské politiky Evropské unie i ochrany venkova poskytuje Unie chovatelům skotu s výskytem BSE finanční náhrady, které jsou v České republice upraveny zákonem č. 166/1999 Sb., o veterinární péči (dále jen veterinární zákon). Obecnou strukturu náhrad specifikuje veterinární zákon v § 67 až 70 (Anonym, 1999).

Výše uvedené náhrady se poskytují z prostředků státního rozpočtu. Za účelem finančního zabezpečení těchto opatření správní úřady podle zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení, vyčleňují v rámci rozpočtu své kapitoly na příslušný rok objem finančních prostředků potřebný k zajištění přípravy na krizové situace (Anonym, 2000a). Finanční zabezpečení krizových opatření se pak provádí podle zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech (Anonym, 2000b). Příjmy a výdaje státního rozpočtu se člení na jednotlivé kapitoly. Ty příjmy a výdaje, které mají všeobecný charakter a nepatří tak do okruhu působnosti určitého správce kapitoly, nebo výdaje státního rozpočtu, jejichž výše pro jednotlivé kapitoly není pro příslušný rok dosud známa, tvoří výdajovou kapitolu č. 398 „Všeobecná pokladní správa“. Ve schváleném státním rozpočtu ČR pro rok 2007 činí výše této kapitoly 144,3 mld. Kč. Z prostředků této kapitoly jsou vypláceny náhrady chovatelům za náklady spojené s výskytem BSE v jejich chovech skotu. Správcem této kapitoly je podle § 10, odst. 3 zákona č. 218/2000 Sb. Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí po projednání s ministerstvem vnitra navrhuje podle zákona č. 240/2000 Sb. v rozpočtové kapitole „Všeobecná pokladní správa“ určenou rezervu finančních prostředků na řešení krizových situací a odstraňování jejich následků.

Se vstupem ČR do Evropské unie (1. 5. 2004) dožívá Česká republika od Unie (v rámci tzv. Společné zemědělské politiky) finanční příspěvky na krytí nákladů spojených s výskytem BSE na našem území. Tyto příspěvky dosáhly pro rok 2007 1,7 mil. euro (47 mil. Kč) na monitoring a vyšetření a 2,5 mil. euro (70 mil. Kč) na výplatu zákonných náhrad při prokázaném výskytu nemoci (Saksún, 2007).

Tyto údaje nebyly v české odborné literatuře dosud publikovány a zpracovány dle jednotlivých druhů nákladů. Stejně tak i při studiu zahraniční literatury jsme zjistili jen ojedinělé informace o nákladech spojených s likvidací nemoci BSE a i ty pojednávaly pouze o souhrnných nákladech pro celý

sektor produkce hovězího masa bez jejich rozčlenění na jednotlivé nákladové položky (Caskie a kol., 1998; Walton, 2000; Maier, 2001; Blach, 2004; Usherwood, 2004). Jejich údaje budou dále specifikovány a zvažovány v diskusi.

CÍL PRÁCE

Abychom tyto chybějící informace doplnili, stanovili jsme si za cíl práce strukturovat výše uvedené celkové náklady, vyplácené podle veterinárního zákona v letech 2001 až 2006 a rozčlenit je podle jednotlivých druhů nákladů, kterými jsou chovatelé při výskytu nemoci zatíženi a následně odškodněni.

METODIKA

Hlavní metodou práce byla analýza statistických dat získaných v souvislosti s náklady spojenými s likvidací nemoci BSE v České republice, které jsme obdrželi z Ministerstva zemědělství ČR (Saksún, 2007). Tato data byla následně aplikována na jednotlivé druhy náhrad, které stanovuje veterinární zákon.

Hlavní zásady vyplácení náhrad chovatelům byly podrobně publikovány v pracích Pospíšil a kol. (2007) a (Pospíšil, 2008) a vycházejí z ustanovení § 67 až 70 zákona o veterinární péči č. 166/1999 Sb.

Do kategorie asanace je mimo vlastního neškodného odstranění kadáverů zahrnuta i jejich doprava do asanačního podniku nebo živého zvířete z kohorty do asanačního podniku.

Do kategorie nákladů souvisejících se zajištěním utrácení a asanace jsou zahrnuty mzdové náklady, znalecký posudek, doprava pracovníků, případně náklady na veterinární služby, vnitropodniková doprava a dezinfekce v případě porážky ve stáji i očista celého hospodářství a jeho vybavení.

Do kategorie náhrada za nerealizovanou produkci jsou zahrnuty ztráty v produkci mléka, masa, statkových hnojiv a náhrada za konfiskované kusy na jatkách. U dojníc je náhrada poskytována za největší užitkovost dle „Kontroly užitkovosti“. U každého kusu dojnice se zvlášť počítají zbývající dny laktace (standardní laktace 305 dní), průměrná denní užitkovost dojnice a jejich součinem nerealizovaná produkce mléka.

Do kategorie náhrada nákladů na dodržování opatření jsou zahrnuty náklady na utrácení a asanaci zvířat, která nebyla součástí kohorty, ale náklady vznikly v době platnosti Mimořádných veterinárních opatření, resp. zákazu přesunu zvířat z hospodářství.

Současně byly sumarizovány veškeré náklady za všechny druhy vyplácených náhrad v letech 2001 až 2006 na území ČR.

VÝSLEDKY

Výsledky práce jsou prezentovány, analyzovány a souhrnně uvedeny v následujících tabulkách podle jednotlivých let, počínaje rokem 2001.

V roce 2001 byly zaznamenány první dva případy BSE, utraceno bylo 137 zvířat a celková výše náhrad dosáhla 5,453 mil. Kč. Rozčlenění těchto nákladů na jednotlivé nákladové položky ukazuje tabulka č. I. Náhrady nákladů na vyšetření na BSE a náhrady nákladů na dodržování Mimořádných veterinárních

opatření byly v tomto roce a v roce 2002 hrazeny z tzv. státní zakázky přímo, tj. z kapitoly „Všeobecná pokladní správa“ státního rozpočtu, a proto nejsou mezi náklady souvisejícími s nemocí BSE v těchto letech Ministerstvem zemědělství ČR přímo uváděny.

I: Náklady 1. až 2. případu, v tis. Kč – rok 2001

Rok	Počet chovů dle počtu zvířat v kohortě	Počet utrac. zvířat	Náhr. za utrac. zvířata	Nákl. na utrac.	Asanace	Vyšetření na BSE	Náklady souvis. se zajišť. utracení a asanace	Náhrada za nerealizov. produkci	Náhrada nákladů na dodržování mimořád. vet. opatření	Celkem
2001	A 1	4	103,5	4,7	12,0	0	3,0	24,0	0	147,2
	B 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	C 1	133	4729,6	5,4	0	0	33,1	537,9	0	5306,0
	Celk. 2	137	4833,1	10,1	12,0	0	36,1	561,9	0	5453,2

A: kohorta 1–10 kusů zvířat; B: kohorta 11–100 kusů zvířat; C: kohorta nad 100 kusů zvířat

V roce 2002 se vyskytly další dva případy BSE, utraceno bylo pouze 36 zvířat a celková výše náhrad dosáhla téměř 1,580 mil. Kč. Rozčlenění těchto nákladů na jednotlivé nákladové položky ukazuje ta-

bulka č. II. Rok 2002 byl poslední rok, kdy nebyly v souvislosti s nemocí BSE vyčíslovány náklady na vyšetření na BSE a náhrady nákladů na dodržování Mimořádných veterinárních opatření.

II: Náklady 3. až 4. případu, v tis. Kč – rok 2002

Rok	Počet chovů dle počtu zvířat v kohortě	Počet utrac. zvířat	Náhr. za utrac. zvířata	Nákl. na utrac.	Asanace	Vyšetření na BSE	Náklady souvis. se zajišť. utracení a asanace	Náhrada za nerealizov. produkci	Náhrada nákladů na dodržování mimořád. vet. opatření	Celkem
2002	A 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	B 2	36	1225,3	65,8	172,5	0	16,5	99,8	0	1579,9
	C 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Celk. 2	36	1225,3	65,8	172,5	0	16,5	99,8	0	1579,9

A: kohorta 1–10 kusů zvířat; B: kohorta 11–100 kusů zvířat; C: kohorta nad 100 kusů zvířat

V roce 2003 se vyskytly už čtyři případy BSE, utraceno bylo 1 154 zvířat a celková výše náhrad dosáhla 46,987 mil. Kč. Počet nových případů v tomto roce (4) neodpovídá počtu postižených chovů (15), uvedených v tabulce. Vyplývá to ze skutečnosti, že v některých případech byla do kohorty zařazena i zvířata, která byla s pozitivním zvířetem v prvním

roce života v kontaktu (např. v odchovných) a pak byla buď přesunuta nebo prodána do jiného chovu a chovatelům takových zvířat bylo nařízeno na základě Mimořádných veterinárních opatření jejich utracení. Rozčlenění nákladů v roce 2003 na jednotlivé položky ukazuje tabulka č. III.

III: Náklady 5. až 8. případu, v tis. Kč – rok 2003

Rok	Počet chovů dle počtu zvířat v kohortě	Počet utrac. zvířat	Náhr. za utracená zvířata	Nákl. na utrac.	Asan.	Vyšetření na BSE	Náklady souvis. se zajišť. utracení a asanace	Náhrada za nerealizov. produkci	Náhrada nákladů na dožrův. mimořád. veterinár. opatření	Celkem
2003	A 8	21	594,5	11,8	38,1	21,6	4,5	25,6	0,7	696,8
	B 3	157	4461,2	105,5	345,4	164,7	9,6	195,1	0,7	5282,3
	C 4	976	34164,0	731,4	1669,4	1308,2	34,1	2941,3	159,6	41008,0
	Celk. 15	1154	39219,7	848,7	2052,9	1494,5	48,2	3162,1	160,1	46987,1

A: kohorta 1–10 kusů zvířat; B: kohorta 11–100 kusů zvířat; C: kohorta nad 100 kusů zvířat

V roce 2004 se vyskytlo dalších sedm případů BSE, utraceno bylo 886 zvířat a utracená zvířata pocházela z 69 různých chovů. Celková výše náhrad do-

sáhla 39,821 mil. Kč. Rozčlenění těchto nákladů na jednotlivé nákladové položky ukazuje tabulka č. IV.

IV: Náklady 9. až 15. případu, v tis. Kč – rok 2004

Rok	Počet chovů dle počtu zvířat v kohortě	Počet utrac. zvířat	Náhr. za utracená zvířata	Nákl. na utrac.	Asan.	Vyšetření na BSE	Náklady souvis. se zajišť. utracení a asanace	Náhrada za nerealizov. produkci	Náhrada nákladů na dožrův. mimořád. veterinár. opatření	Celkem
2004	A 62	107	6584,7	137,0	614,2	75,8	54,3	23,9	0	7489,8
	B 4	223	8164,7	75,0	584,4	297,0	98,8	470,2	47,6	9737,7
	C 3	556	19323,1	178,7	1258,4	730,4	165,8	816,2	121,0	22593,6
	Celk. 69	886	34072,5	390,7	2457,0	1103,2	318,9	1310,3	168,6	39821,1

A: kohorta 1–10 kusů zvířat; B: kohorta 11–100 kusů zvířat; C: kohorta nad 100 kusů zvířat

V roce 2005 se vyskytlo nejvíce, osm případů BSE, utraceno bylo 1 546 zvířat a utracená zvířata pocházela ze 41 chovů. Celková výše náhrad dosáhla 91,925 mil. Kč. Rozčlenění těchto nákladů na jednotlivé nákladové položky ukazuje tabulka č. V.

V roce 2006 se vyskytly tři případy BSE, utraceno bylo 235 zvířat pocházejících z osmi chovů a celková výše náhrad dosáhla 11,121 mil. Kč. Rozčlenění těchto nákladů na jednotlivé nákladové položky ukazuje tabulka č. VI.

V tabulce č. VII. jsou sumarizovány veškeré náklady za dobu výskytu nemoci od roku 2001 do roku 2006. Celkově bylo prokázáno 26 případů BSE, utraceno bylo 3 994 zvířat, která vzhledem k vytváření kohort pocházela ze 137 chovů. Celkové náklady na vyplacení náhrad za celou dobu výskytu nemoci

dosáhly 196,886 mil. Kč. Průměrná četnost výskytu BSE u nás činila 4,33 případů za rok a průměrná nákladovost jednoho případu 7,6 mil. Kč.

DISKUSE

Navzdory řadě přísných a včasné přijatých veterinárních opatření, především zákazu zkrmování masokostních mouček (od roku 1991), byla v roce 2001 BSE prokázána i v České republice. Od počátku roku 2001, kdy byl u nás povinně zahájen aktivní monitoring, bylo do 31. 10. 2007 vyšetřeno celkem 1 181 296 kusů krav a zjištěno celkem 27 pozitivních případů.

Pro srovnání lze uvést, že na Slovensku se BSE poprvé vyskytla 27. 9. 2001 a do konce roku 2006 zde

V: Náklady 16. až 23. případu, v tis. Kč – rok 2005

Rok	Počet chovů dle počtu zvířat v kohortě	Počet utrac. zvířat	Náhr. za utracená zvířata	Nákl. na utrac.	Asan.	Výšetření na BSE	Náklady souvis. se zajišť. utracení a asanace	Náharada za nerealizov. produkci	Náhrada nákladů na dodržov. mimořád. veterinár. opatření	Celkem
2005	A 32	79	2790,6	73,1	370,5	57,7	20,0	43,1	0	3355,0
	B 3	71	2442,5	15,8	253,9	86,6	43,6	134,0	0	2976,3
	C 6	1396	70712,5	341,9	5359,0	1380,0	313,7	7385,6	100,9	85593,6
	Celk. 41	1546	75945,6	430,8	5983,4	1524,3	377,3	7562,7	100,9	91924,9

A: kohorta 1–10 kusů zvířat; B: kohorta 11–100 kusů zvířat; C: kohorta nad 100 kusů zvířat

VI: Náklady 24. až 26. případu, v tis. Kč – rok 2006

Rok	Počet chovů dle počtu zvířat v kohortě	Počet utrac. zvířat	Náhr. za utracená zvířata	Nákl. na utrac.	Asan.	Výšetření na BSE	Náklady souvis. se zajišť. utrcení a asanace	Náharada za nerealizov. produkci	Náhrada nákladů na dodržov. mimořád. veterinár. opatření	Celkem
2006	A 5	5	166,5	2,8	25,9	3,1	2,5	0	0	200,8
	B 2	121	4824,7	52,8	449,9	124,2	140,1	510,2	60,7	6162,7
	C 1	109	3643,3	40,4	384,9	113,0	182,8	361,3	32,1	4757,9
	Celk. 8	235	8634,5	96,0	860,7	240,3	325,4	871,5	92,8	11121,4

A: kohorta 1–10 kusů zvířat; B: kohorta 11–100 kusů zvířat; C: kohorta nad 100 kusů zvířat

VII: Náklady 1. až 26. případu, v tis. Kč – souhrn za léta 2001 až 2007

Rok	Počet chovů dle počtu zvířat v kohortě	Počet utrac. zvířat	Náhr. za utracená zvířata	Nákl. na utrac.	Asan.	Výšetření na BSE	Náklady souvis. se zajišť. utrcení a asanace	Náharada za nerealizov. produkci	Náhrada nákladů na dodržov. mimořád. veterinár. opatření	Celkem
2001 až 2007	A 108	216	10239,8	229,4	1060,7	158,2	84,3	116,6	0,7	11889,6
	B 14	608	21118,4	314,9	1806,1	672,5	308,6	1409,3	109,0	25738,9
	C 15	3170	132572,5	1297,8	8671,1	3531,6	729,5	12042,4	413,6	159259,1
	Celk. 137	3994	163930,7	1842,1	11537,9	4362,3	1122,4	13568,3	522,3	196886,6

A: kohorta 1–10 kusů zvířat; B: kohorta 11–100 kusů zvířat; C: kohorta nad 100 kusů zvířat

bylo zachyceno celkem 23 pozitivních případů (podobně jako v České republice bylo jedno pozitivní zvíře zachyceno v kohortě). V roce 2006 bylo ovšem Slovensko bez pozitivního případu BSE, což potvrzuje pozitivní očekávání postupného poklesu výskytu nemoci v příštích letech i u nás (Anonym, 2007).

Díky včasné přijaté a kvalitní legislativě bylo už v prvním roce výskytu (1. a 2. případ) přistoupeno k výplatě náhrad všem chovatelům s výskytem této nemoci a do května 2007 byly vyplaceny i náhrady za poslední tři případy výskytu BSE v roce 2006 (24. až 26. případ). Podklady pro vyplacení náhrad posledního, 27. případu BSE, který se vyskytl 11. září 2007, nebyly dosud Ministerstvem zemědělství ČR uzavřeny.

V roce 2001 činila celková výše vyplacených náhrad 5,5 mil. Kč, v roce 2002 1,6 mil. Kč, v roce 2003 47,0 mil. Kč, v roce 2004 39,8 mil. Kč, v roce 2005 91,9 mil. Kč a v roce 2006 11,1 mil. Kč. Souhrnné náklady za celé období výskytu BSE v České republice tak dosáhly 196,9 mil. Kč. Průměrná četnost výskytu BSE u nás činila 4,33 případů za rok a průměrná nákladovost jednoho případu 7,6 mil. Kč.

Z výše uvedených nákladů připadá plných 83,3 % (163,9 mil. Kč) na náhrady nákladů za utracená zvířata, 9,6 % (18,8 mil. Kč) na náhradu nákladů na utracení, asanaci a vyšetření BSE a 7,1 % (14,1 mil. Kč) na náhradu nákladů za nerealizovanou produkci.

Je zajímavé, že takto strukturované náklady náhrad jsou ve světové literatuře pouze ojedinělé a i informace z Velké Británie, která byla BSE nejvíce postižena, udávají pouze celkové položky ztrát za určité období. Podle studie britské vlády dosáhly celkové náklady vyvolané nemocí BSE do konce finančního roku 2001/2002 částky 4,2 miliardy liber, přičemž Evropská unie přispěla částkou 487 mil. liber, což činilo 11,6 % z celkových nákladů (Brinkle, 2002). Je však třeba vzít v úvahu, že tato vysoká částka odpovídá mimořádnému počtu pozitivních krav, který do té doby ve Velké Británii přesáhl 187 tisíc kusů. V této částce je zahrnut i výpadek exportu hovězího masa do zemí EU ve výši 720 mil. liber, který byl Evropskou komisí zakázán už v březnu 1996 (USA zakázaly dovoz britského hovězího už na konci 80. let). Produkce hovězího masa představuje přibližně 0,5 % objemu britského HDP a celé odvětví produkce hovězího masa zaměstnává přes 130 tisíc pracovníků.

S poklesem cen hovězího masa došlo ve Velké Británii k růstu cen substitutů, tj. masa ostatních druhů zvířat. Byl zaznamenán růst cen drůbeže a jehněčího masa přibližně o 5 %, cena vepřového masa se výrazněji nezměnila (Leeming, Turner; 2004).

V Severním Irsku pracuje v sektoru produkce hovězího masa přes 5 tisíc zaměstnanců a dalších 600 zaměstnanců v navazujících odvětvích (Caskie a kol., 1998). Zaměstnanost v sektoru produkce hovězího masa má tak i dalekosáhlé důsledky sociální. Náklady na rekvalifikaci zaměstnanců, kteří přišli o práci v důsledku útlumu produkce masa, jsou od-

hadovány na 7,9 % z celkových nákladů vyvolaných nemocí BSE (Muth a kol., 2005).

V roce 2003 byla BSE zaznamenána i v Severní Americe – konkrétně 20. května v provincii Alberta v Kanadě a následně 23. prosince ve státě Washington ve Spojených státech. Americké a kanadské ekonomické studie ukazují čtyři hlavní vlivy nemoci BSE na národní ekonomiku – vliv na odvětví, vliv na firmu, vliv na trh a souhrnné sociální vlivy na společnost (Muth a kol., 2005).

Před zaznamenáním prvního případu BSE v USA exportovaly Spojené státy americké hovězí maso do 53 zemí, nejvíce do Japonska, Mexika, Jižní Koreje a Kanady. Tyto čtyři země se podílejí na americkém exportu z 91 %. Hodnota exportu dosáhla v roce 2003 3,95 miliard USD a po zákazu dovozu masa těmito zeměmi meziročně poklesla o 82 %. Během prvního týdne po oznámení výskytu BSE klesla cena hovězího masa v USA o 16 % (Coffey a kol., 2005). Poptávka po hovězím masu se v následujícím roce snížila přibližně o 15 % a celé odvětví produkce hovězího masa utrpělo ztrátu přes 2 miliardy USD (Yeboah a kol., 2006).

Co se týče exportu hovězího masa, je podobně otevřená i ekonomika kanadská. Kanada exportuje více než 50 % produkce hovězího masa a více než 40 % tohoto objemu je vyváženo do USA. Po oznámení výskytu BSE byl pokles ceny masa v Kanadě ještě dramatičtější než v USA. Během osmi týdnů klesla cena masa ze 107 CND za 100 liber masa (přibližně 45 kg) na 30 CND, tj. došlo k poklesu o téměř 72 %. V roce 2004 se pak cena stabilizovala mezi 75 až 83 CND (Franci, 2003). Ve Spojených státech amerických například činí pokles ceny 100 liber masa o každých 10 USD snížení příjmů v odvětví o téměř 3,5 miliardy USD. Jediná práce (Muth a kol., 2005) vyčísľuje i hodnotu specifikovaného rizikového materiálu (SRM), který je na jatkách ze zákona součástí odpadu, a který nemůže být součástí tržní produkce, a to na 7 USD u jednoho kusu krávy. Testování zvířat na jatkách zatížilo americkou ekonomiku jen v roce 2004 dalšími 221 mil. USD, tedy přibližně 12 až 15 USD za kus (Blach, 2004).

Výskyt nemoci BSE je však spojen nejen s poklesem ceny hovězího masa a s poklesem spotřeby, ale je rovněž provázen růstem celé řady nákladů. Podle amerického Food Safety Inspection Service (FSIS) se jen jednorázové náklady na školení zaměstnanců chovatelských firem pohybovaly v závislosti na velikosti firem od 14 tis. USD do 100 tis. USD. Splnění bezpečnostních a zdravotních nařízení FSIS stálo americkou ekonomiku v roce 2004 téměř 65 mil. USD a celkové firemní náklady spojené s výskytem nemoci přesáhly 200 mil. USD. Vlivem zvýšených nákladů došlo ke snížení firemních investic v průměru o 700 tis. USD (Coffey a kol., 2005). V souvislosti s nemocí BSE přijala kanadská vláda tzv. Ozdravný ekonomický program, který sestává z následujících bodů (Usherwood, 2004), a který v roce 2005 dosáhl celkového objemu přes 1 miliardu USD:

- Národního ozdravného programu pro chovatele skotu ve výši 460 mil. USD,

- Programu pro chovatele skotu v provincii Alberta ve výši 65 mil. USD,
- Programu pro zpracovatele masa ve výši 67 mil. USD,
- Zvláštního programu pro chovatele býků a jalovic ve výši 100 mil. USD,
- Programu pro zpracování odpadu v provincii Alberta ve výši 125 mil. USD,
- Federálního programu pro zpracování odpadu z býků a krav ve výši 200 mil. USD.

I když vzhledem k rozdílným cenovým relacím ve výše uvedených zemích nelze náklady spojené s výskytem BSE plně srovnávat, lze z porovnání údajů

přesto vyvodit, že náklady na poskytování náhrad našim chovatelům jsou úměrné nákladům v zahraničí.

Po zvážení všech nákladů je třeba konstatovat, že ani výplaty náhrad chovatelům uvedené ve výsledcích nepokrývají celé široké spektrum vzniklých nákladů. Chovatelům nemohou být hrazeny náklady vzniklé dlouhodobým budováním stáda, zpřetrháním nebo i zánikem dodavatelsko-odběratelských vztahů apod.

Potěšující je, že na základě včasné přijatých a dlouhodobě uplatňovaných veterinárních opatření dochází u nás v posledních dvou letech k očekávanému poklesu výskytu BSE, na což reaguje spotřebitelská veřejnost zvýšenou spotřebou hovězího masa.

SOUHRN

Od roku 2001, kdy byl u nás prokázán první případ bovinní spongiformní encefalopatie (BSE), bylo zjištěno celkově 27 pozitivních krav. V rámci tlumení tohoto onemocnění a současně i v zájmu ochrany zdraví lidí bylo přistoupeno k utrácení pozitivních zvířat, jim odpovídajících kohort a k likvidaci specifikovaného rizikového materiálu. Ke snížení negativního dopadu těchto opatření na zemědělskou výrobu byly zákonem o veterinární péči definovány náhrady nákladů, které jsou zemědělcům hrazeny Ministerstvem financí ČR z rozpočtové kapitoly „Všeobecná pokladní správa“. Od roku 2001 do října 2007 bylo u nás vyšetřeno 1 181 296 krav a na základě zjištění 27 pozitivních kusů bylo následně utraceno 3 994 krav. Náklady na vyšetření na BSE, utrácení a asanaci dosáhly 18,9 mil. Kč, za utracená zvířata činila výše vyplacených náhrad téměř 163,9 mil. Kč a náhrady za nerealizovanou produkci dosáhly více než 13,6 mil. Kč. Spolu s dalšími dodatečnými náklady činila celková výše vyplacených náhrad za celé období výskytu nemoci v ČR téměř 197 mil. Kč. Dosažené výsledky jsou diskutovány s poměrně ojedinělými informacemi o nákladech vyvolanými nemocí BSE v zahraničí.

finanční náhrady, bovinní spongiformní encefalopatie, infekční onemocnění, priony, skot, finanční právo

SUMMARY

In 2001 the first case of bovine spongiform encephalopathy (BSE) was diagnosed in the Czech Republic and, by the end of 2007, a total of 27 BSE-positive cows were detected. In the period of active BSE monitoring (February 1, 2001, to December 31, 2007) 1 181 296 cows were examined and, on the basis of positive findings, 3 994 cows in cohorts were killed and their carcasses destroyed. To reduce negative economic impacts on cattle and beef production, selected cost items, as defined by the Veterinary Act No. 166/1999 Coll. were reimbursed by the Ministry of Finance of the Czech Republic from the state budget. The costs necessary to cover BSE examination, killing of the animals and safe disposal of their carcasses reached CZK 18.9 million (9,7 %), compensations for the value of animals killed amounted to almost CZK 164.0 million (83,3 %), and compensations for non-materialised farm / beef and dairy production included almost CZK 13.6 million (6,9 %). Together with some additional related costs, the total of reimbursements paid out to Czech farmers during the period reported here were almost CZK 197 million.

PODĚKOVÁNÍ

Práce vznikla za finanční podpory Výzkumného záměru MŠMT ČR č. 6215712403.

LITERATURA

- ANONYM, 1999: Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících předpisů (veterinární zákon).
- ANONYM, 2000a: Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení
- ANONYM, 2000b: Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech.

ANONYM, 2007: Štátna veterinárna a potravinová správa SR – Chronologický prehľad prípadov BSE na Slovensku.

BLACH, R., 2004: Economic Impact of BSE on the U. S. Beef Industry, *Cattle-Fax*, Colorado, USA.

BRINKLE, J., 2002: Impact of BSE on the UK Economy, *National Audit Office*, NC, USA.

- CASKIE, P., MOSS, J. E., DAVIS, J., 1998: The Beginning of the End or the End of the Beginning for the BSE Crisis?, *Food Policy*, 23, p. 231–240.
- COFFEY, B., MINTERT, J., FOX, S., SCHROEDER, T., VALENTIN, L., 2005: The Economic Impact of BSE on the U.S. Beef Industry, *The Kansas Department of Agriculture*, p. 64.
- DUBEN, J., 2007: Tisková zpráva SVS ČR, *Státní veterinární správa ČR*, 2007.
- FRANCL, T., 2003: The Economic Impact of BSE, *American Farm Bureau Federation*.
- LEEMING, J., TURNER, P., 2004: The BSE Crisis and the Price of Red Meat in the UK, *Applied Economics*, 36, p. 1825–1829.
- MAIER, H., 2001: Rough Estimation of Economic Impact of Present BSE-illness of Cows in Germany, *IAOS Satellite Meeting on Statistics*, Tokyo, Japan.
- MELOUN, V., 2006: *Výskyt BSE v České republice do roku 2006*. Písemná atestační práce k atestaci II. stupně, Státní veterinární správa ČR, Brno, 118 s.
- MUTH, M. K., BEACH, R., KARNS, S., VIATOR, C., 2005: Economic Impact Analysis: BSE Rulemaking, *Final Report*, Contract No. 53-3A94-03-12, RTI International.
- POSPÍŠIL, R., HOLEJŠOVSKÝ, J., BARDOŇ, J., 2007: Zásady a forma náhrad vyplácených při výskytu bovinní spongiformní encefalopatie, *Veterinářství*, 7, p. 459–461, ISSN 0506 8231.
- POSPÍŠIL, R., 2008: Hlavní zásady a struktura náhrad poskytovaných chovatelům s výskytem bovinní spongiformní encefalopatie v chovech skotu, *Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun.*, in press, ISSN 1211-8516.
- SAKSÚN, J., 2007: Informace Ministerstva zemědělství ČR k výskytu BSE v ČR.
- USHERWOOD, D., 2004: BSE in CANADA, Economic Impact & Possible Recovery Strategie, *Ag & Food Committee of the Calgary Chamber of Commerce*.
- YEBOAH, O. A., THOMSON, H., OFORI-BOADU, V., 2006: BSE and the US Economy: Adjustments in a Specific Factors Model, *American Farm Bureau Federation*.
- WALTON, T. E., 2000: The Impact of Diseases on the Importation of Animals and Animal Products, *Tropical Veterinary Diseases*, 916, p. 36–40.

Adresa

Ing. Richard Pospíšil, Ph.D., Katedra finančního práva, národního hospodářství a ekonomie, Právnická fakulta, Univerzita Palackého, tř. 17. listopadu č. 8, 771 00 Olomouc, Česká republika, e-mail: richard.pospisil@upol.cz, Prof. MVDr. Zdeněk Pospíšil, DrSc., Ústav infekčních chorob a epizootologie, Fakulta veterinárního lékařství, Veterinární a farmaceutická univerzita Brno, Palackého 1/3, 612 42 Brno, Česká republika, e-mail: pospisilz@vfu.cz